

Θα είχαμε πολλά να πούμε ακόμα για την ελευθερία [...] Πρώτα πρώτα, για ποια ελευθερία πρόκειται; Για την ελευθερία για λίγους να καταπιέζουν το σύνολο των ανθρώπων, ή για την ελευθερία αυτών των ανθρώπων να συνειτίσουν τους λίγους προνομιούχους; Την ελευθερία για τους πιστούς να επιβάλλουν τον θεό τους και την ηθική τους πάνω σ' ολάκερη την κοινωνία, ή για την ελευθερία γι' αυτήν την κοινωνία να απορρίψει τον θεό, τη φιλοσοφία του και την ηθική του; Η ελευθερία είναι σαν ένα «φύσημα του ανέμου» έλεγε ο Αντρέ Μπρετόν, και για να εκπληρώσει τον ρόλο της αυτό το «φύσημα του ανέμου» πρέπει πρώτα πρώτα να διαλύσει όλα τα δηλητηριώδη αέρια του παρελθόντος [...] Όσο τα κακά πνεύματα της θρησκείας και της πατρίδας θα αλωνίζουν μέσα στον χώρο της κοινωνίας και του πνεύματος, οποιαδήποτε μεταμφίεση κι αν έχουν δανειστεί, καμιά ελευθερία δεν θα είναι νοητή. Πρέπει πρώτα να διωχτούν για να έρθει η ελευθερία. Αυτό είναι όρος θεμελιώδης. Κάθε «ποίηση» που εξυμνεί μια «ελευθερία» ηθελημένα απροσδιόριστη, και αν ακόμα δεν είναι διανθισμένο με θρησκευτικά ή εθνικιστικά στοιχεία, πρώτα, παύει να είναι ποίημα, και ύστερα, γίνεται εμπόδιο στην καθολική απελευθέρωση του ανθρώπου, γιατί τον παραπλανά, δείχνοντάς του μια «ελευθερία» που κρύβει καινούργιες αλυσίδες.

Μπενζαμέν Περé, *Η κατασχώνη των ποιητών*

Εισαγωγικό σημείωμα

Βυθισμένοι εδώ και σχεδόν δύο χρόνια κάτω από τα κύματα της πανδημίας και της αυταρχικής και δολοφονικής κρατικής της διαχείρισης, ερχόμαστε διαρκώς αντιμέτωποι με την πραγματικότητα της οδυνηρής υποχώρησης του ταξικού ανταγωνιστικού κινήματος και της ορατής ενίσχυσης ανορθολογικών, ατομικιστικών, θρησκόληπτων, εθνικιστικών και ρατσιστικών δυνάμεων σε παγκόσμιο επίπεδο, οι οποίες μάλιστα ενδύονται τον μανδύα του αντικρατισμού και της αντισυστημικότητας, επικαλούμενες την «ατομική ελευθερία» απέναντι στις επιβουλές των παγκόσμιων ελίτ. Πρόκειται βέβαια για μια απατηλή ελευθερία που καλύπτει καινούριες αλυσίδες αφού όχι μόνο δεν συγκρούεται με τα «κακά πνεύματα» της ιδιοκτησίας, της θρησκείας και της πατρίδας για να τα σαρώσει σαν δυνατός άνεμος, όπως εύστοχα έγραφε ο Μπενζαμέν Περέ, αλλά στην καλύτερη περίπτωση τα ανέχεται και στη χειρότερη τα επικαλείται. Οι όποιες περιορισμένες εκδηλώσεις του ταξικού ανταγωνισμού, όπως ο αγώνας των λιμενεργατών της Cosco, των διανομέων της e-Food, το κίνημα ενάντια στον νόμο Κεραμέως ή και οι πιο εκτεταμένες και σημαντικές, όπως οι εξεγέρσεις στις ΗΠΑ, τη Χιλή και τον Ισημερινό, βρίσκονται μεταξύ της σφύρας των αυταρχικών ή και ακροδεξιών διακυβερνήσεων και του άκμονος των αντιδραστικών κοινωνικών κινήματων και των δεξιών «εξεγέρσεων», γεγονός που διευκολύνει τον θανατηφόρο εναγκαλισμό τους από την αριστερά του κεφαλαίου οδηγώντας τα στην αφομοίωση και την εξουδετέρωση.

Το ζοφερό περιβάλλον της καταστροφικής εξέλιξης της πανδημίας με τις

καθημερινές εκατόμβες νεκρών που δημιουργήσε η θανατοπολιτική της κυβέρνησης, το οποίο περιγράφεται εξαντλητικά στο κεντρικό κείμενο αυτού του τεύχους από το εγχείρημα *Αντίθεση* και τον Π.Ρ. με τίτλο «**Η πραγματικότητα της άρνησης και η άρνηση της πραγματικότητας**», σκοτεινίασε ακόμα περισσότερο με τη στυγνή δολοφονία του Ρομά Νίκου Σαμπάνη από την αστυνομία.¹ Η απόλυτη πολιτική κάλυψη που δόθηκε στους δολοφόνους από την πλευρά του Θεοδωρικάκου και της κυβέρνησης σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας περιόδου ακόμα πιο σκληρής καταστολής, όπως δείχνουν άλλωστε οι διαδοχικές αλλαγές του ποινικού κώδικα για την αυστη-

1. Εκτός από τις σφαίρες των μπάτσων και την καταστολή, οι Ρομά έχουν να αντιμετωπίσουν ένα καθεστώς που παρά το γεγονός ότι στις περισσότερες περιπτώσεις τους αναγνωρίζει τυπικά ως πολίτες, τους έχει καταδικάσει σε μια κατάσταση ακραίας φτώχειας και περιθωριοποίησης καθώς δεν συμμορφώνονται με τις συγκεκριμένες νόρμες συμπεριφοράς που απαιτούνται για να ενταχθούν στην καπιταλιστική παραγωγή και καθημερινότητα. Η δολοφονία του 18χρονου Νίκου Σαμπάνη, από τα πυρά επτά μπάτσων στο Πέραμα, είναι απλώς η πιο ακραία μορφή της τρέχουσας πολιτικής του ελληνικού κράτους που κατηγοριοποιεί συλλογικά τους Ρομά ως «ομάδα υψηλής παραβατικότητας», σύμφωνα με την ανακοίνωση Θεοδωρικάκου, σε μια άνευ προηγουμένου θεσμική αναγνώριση και προώθηση του αποκλεισμού τους και της προβολής τους ως εχθρών της κοινωνίας. Και σε αυτό το πεδίο διαπιστώνεται η ακροδεξιάς κοπής σκλήρυνση της κρατικής πολιτικής απέναντι στους πλεονάζοντες για το κεφάλαιο προλετάριους, η οποία έρχεται να προστεθεί στον πρότερο ουσιαστικό αποκλεισμό των Ρομά από την υγεία, την εκπαίδευση και τη στέγαση, που έφτανε μέχρι την εκκένωση καταυλισμών και το πέταγμα ακόμα και βρεφών στο δρόμο.

ροποίηση των ποινών, η ποινικοποίηση της περιφρούρησης των αγώνων στον νέο συνδικαλιστικό νόμο και η ωμή βία των δυνάμεων της τάξης εναντίον διαδηλωτών.

Αυτή η σκλήρυνση και η ακροδεξιά στροφή της κρατικής πολιτικής δεν πρέπει να συγχέονται με μια «αλλαγή παραδείγματος» προς την κατεύθυνση του υποτιθέμενα παντοδύναμου, ολοκληρωτικού καθεστώτος της Κίνας. Πρώτα-πρώτα επειδή **όπως δείχνουν οι σύντροφοι της διεθνούς κομμουνιστικής συλλογικότητας Chuang στη συνέντευξη που έδωσαν στο περιοδικό Brooklyn Rail τον Σεπτέμβριο του 2021,**² η οποία αποτελεί το δεύτερο κείμενο αυτού του τεύχους, η ολοκληρωτική παντοδυναμία του κινεζικού κράτους-μεγάλου αδελφού αποτελεί μύθο. Όπως χαρακτηριστικά γράφουν: «Αυτός ο μύθος συγκαλύπτει δύο πράγματα. Πρώτον, συγκαλύπτει την παρατεταμένη αδυναμία του [κινεζικού] κράτους και την πραγματικότητα ότι, παρά τους λαμπερούς ορίζοντές της, η Κίνα είναι ακόμη από πολλές απόψεις μια σχετικά φτωχή χώρα, ιδίως ως προς το κατά κεφαλήν εισόδημα [...] [Τ]α συνολικά φορολογικά έσοδα που εισπράττει η κεντρική κυβέρνηση στην Κίνα σε σχέση με τα συνολικά φορολογικά έσοδα που εισπράττει η ομοσπονδιακή κυβέρνηση στις ΗΠΑ είναι πολύ χαμηλότερα... Και ως προς τα κατά κεφαλήν έσοδα, η διαφορά μεγεθύνεται πάρα πολύ [...] [Ο]ι κατά κεφαλήν δημόσιες δαπάνες της Κίνας για την υγειονομική περίθαλψη είναι χαμηλές ακόμη και σε σύγκριση με άλλες χώρες που βρίσκονται σε παρόμοιο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης [...] [Η] κρατική διοίκηση έχει διαμορφωθεί θεμελιωδώς από την αναγκαιότητα της “διακυβέρνησης από απόσταση”, η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό τοπικής αυτονομίας, βαλκανοποίηση

στις δομές διοίκησης και εποπτείας και σημαντικό χώρο για διαφθορά [...] Ο κόσμος συχνά δεν συνειδητοποιεί ότι η Κίνα ήταν ένα μέρος όπου, για δεκαετίες, ήταν αρκετά εύκολο να αποφύγεις τη δίωξη για πολλά εγκλήματα, απλώς μετακομίζοντας σε μια άλλη πόλη –τουλάχιστον μέχρι να τραβήξεις την προσοχή του κεντρικού κράτους– και όπου υπήρχε ένα τρομακτικό περιθώριο κινήσεων για τις τοπικές αρχές να καθορίζουν τις ποινές, πράγμα που σήμαινε επίσης ότι ήταν εύκολο να ξεφύγεις από τους μελάδες αν είχες διασυνδέσεις στο τοπικό αστυνομικό τμήμα. Πολύ συχνά ακόμα και σήμερα, η τοπική αστυνομία δεν έχει πρόσβαση σε απλές, πρότυπες εθνικές βάσεις δεδομένων, οπότε δεν μπορεί πάντα να ελέγξει την άδεια οδήγησής σας, να επεξεργαστεί τα αποτυπώματά σας ή να χρησιμοποιήσει το DNA σας, ακόμη και αν μπορεί να καταγράψει αυτές τις πληροφορίες σε τοπικό επίπεδο. Αυτό αρχίζει γρήγορα να αλλάζει, αλλά έρχεται σε τεράστια αντίθεση τόσο με αυτό που έχουμε συνηθίσει σε πολλές άλλες χώρες όσο και με τον μύθο της ολοκληρωτικής παντοδυναμίας, ο οποίος φυσικά υποθέτει ότι αυτά τα συστήματα είναι πιο ολοκληρωμένα και πιο διαδεδομένα στην Κίνα από οπουδήποτε αλλού».

Προφανώς, όπως σημειώνουν και οι σύντροφοι της συλλογικότητας Chuang για την Κίνα, οι κυβερνήσεις προσπάθησαν σε όλο τον κόσμο να αξιοποιήσουν την ευκαιρία που τους πρόσφερε η καταστροφή της πανδημίας για να προωθήσουν νόμους και μεταρρυθμίσεις υπέρ των καπιταλιστικών συμφερόντων που διαφορετικά θα συναντούσαν μεγαλύτερες αντιστάσεις. Στην Ελλάδα βασικά παραδείγματα είναι οι νόμοι Κεραμέως και Χατζηδάκη. Ωστόσο, πρόκειται περί κινήσεων που βρίσκονταν ήδη στην ατζέντα τους και απλώς επιτα-

2. Όλες οι μεταφράσεις έγιναν από το εγχείρημα Αντίθεση εκτός αν σημειώνεται διαφορετικά.

χύνθηκαν ή διευκολύνθηκαν.³ Το ίδιο ισχύει και για γενικότερες τάσεις όπως η αυστηροποίηση του ποινικού δικαίου, η ποινικοποίηση της φτώχειας, η εντατικοποίηση της καταστολής και η θανατοπολιτική απέναντι στους μετανάστες χωρίς χαρτιά και, γενικότερα, απέναντι σε όσους θεωρείται ότι είναι άχρηστοι για την καπιταλιστική συσσώρευση ή ότι παραβιάζουν τα ιερά και τα όσια της ιδιοκτησίας και της εργασίας, όπως οι Ρομά. Μάλιστα, βασικές πλευρές της ιδεολογίας που πλαισιώνει αυτές τις κινήσεις του κράτους, όπως η επίκληση της καθαρότητας και της ασφάλειας του κοινωνικού και ατομικού σώματος απέναντι στους ξένους εισβολείς και τα επικίνδυνα στοιχεία ταυτίζονται με τον λόγο της ακροδεξιάς πτέρυγας του αντιεμβολιαστικού κινήματος. Το γεγονός ότι κομμάτια του αντιεξουσιαστικού χώρου και της άκρας αριστεράς όχι μόνο δεν αναγνωρίζουν αυτή την ταύτιση αλλά αντίθετα συνομιλούν με αυτόν τον

3. Ταυτόχρονα, έχουν συντελεστεί πραγματικές αλλαγές σε επίπεδο διαχείρισης της παγκόσμιας οικονομίας, αλλά σε μια εντελώς διαφορετική κατεύθυνση από αυτή που φαντάζονται οι κήρυκες της «τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης» και του «Great Reset». Αντιγράφουμε από το κεντρικό κείμενο του τεύχους: «Οι διάφορες θεωρίες που αγωνιούσαν να μας πείσουν πως πρόκειται περί γρίπης που αποτελεί κίνδυνο μονάχα για τους ηλικιωμένους, βρέθηκαν σε ένα αδιέξοδο, αντιμετώπιες με το αδιαμφισβήτητο γεγονός πως οι διαχειριστές της παγκόσμιας οικονομίας επέλεξαν να μπλοκάρουν την οικονομική δραστηριότητα για μήνες· να διαταράξουν τους μηχανισμούς παραγωγής, διανομής και κερδοφορίας· να αποδεχθούν τη (μέχρι πρόσφατα αδιανόητη) διόγκωση του δημόσιου χρέους, όχι μόνο για να στηρίξουν όσες είχαν βρεθεί εκτός μισθωτής σχέσης αλλά και λόγω της φρενήρους χρηματοδότησης για την εύρεση εμβολίων· και όλα αυτά σε μια ιστορική περίοδο που ακόμα και οι πιο δυναμικές οικονομίες (ΗΠΑ, Γερμανία κ.ο.κ.) αγκομαχούσαν για να ξεφύγουν από την παρατεταμένη οικονομική **στασιμότητα** και τους υπερβολικά χαμηλούς αριθμούς ανάπτυξης».

εσμό και ανέχονται να βρίσκονται σε διαδηλώσεις δίπλα σε μπλοκ που έχουν ως βασικό σύνθημα το: «Υγεία. Ελλάδα. Ή Ταν ή Επί Τας», όπως συνέβη στις κινητοποιήσεις των ανεμβολίαστων υγειονομικών, δεν είναι απλώς αξιοκατάκριτο αλλά και εξαιρετικά επικίνδυνο. Το τρίτο κείμενο αυτού του τεύχους του Raffaele Alberto Ventura με τίτλο: «**Για τον Αγκάμπεν είναι όλοι φασίστες, εκτός από εκείνους που είναι πραγματικά φασίστες**» ψηλαφίζει πρωτόλεια τις καταβολές αυτής της τάσης εντός της αριστεράς στο έργο του πιο εξέχοντος θεωρητικού της εκπροσώπου, Τζιόρτζιο Αγκάμπεν.

Στις επόμενες σελίδες του τεύχους δημοσιεύουμε την εισήγηση της εκδήλωσης που πραγματοποιήθηκε στις 12 Ιουνίου του 2021 στην κατάληψη *Φάμπρικα Υφανέτ* με τίτλο: «**Σκέψεις πάνω στην αναδιάρθρωση, την οργάνωση και το περιεχόμενο των ταξικών αγώνων στα πανεπιστήμια με αφορμή την έκδοση “Από την άμωπη στην παλίρροια και πάλι πίσω”**». Χρησιμοποιώντας ως πρώτη ύλη τον απεργιακό αγώνα ενάντια στις απολύσεις στα πανεπιστήμια το 2013, όπως καταγράφηκε στην προαναφερόμενη έκδοση η οποία προέκυψε μέσα από τη συνεργασία μιας αυτόνομης ομάδας εργαζόμενων και τεσσάρων αυτόνομων φοιτητικών σχημάτων που δραστηριοποιούνταν εκείνη την περίοδο, το εν λόγω κείμενο επιχειρεί να αναλύσει κριτικά την πρόσφατη απόπειρα αναδιάρθρωσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσα στο πλαίσιο της διαρκούς της κρίσης. Επιπρόσθετα, επιδιώκει να αναδείξει τις αδυναμίες και τα όρια των αγώνων στα πανεπιστήμια, πάνω στη βάση της εμπειρίας από τις ταξικές συγκρούσεις εκείνης της περιόδου και να προσδιορίσει τις σχέσεις και τις συνδέσεις με την κατάσταση και τους αγώνες στα πανεπιστήμια σήμερα.

Πέραν των κειμένων που συνδέονται άμεσα με τη συγκυρία, το τεύχος περιλαμβάνει την κριτική των μαρξιστών ιστορικών Yann Kindo και Christophe Darmangeat στο βιβλίο της Σύλβια Φεντερίτσι, *Ο Κάλιμπαν και η Μάγισσα*, με τίτλο «**Η Ιστορία στην Πυρά**». Οι συγγραφείς αναγνωρίζουν ότι το βιβλίο της Φεντερίτσι πραγματεύεται ένα ιδιαίτερα σημαντικό ερώτημα: το ερώτημα γιατί η τελευταία φάση (από τον 16^ο μέχρι τον 17^ο αιώνα) της μακρόχρονης μετάβασης από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό συνοδεύτηκε στη Δυτική Ευρώπη από την επιδείνωση της κατάστασης των γυναικών από την κορυφή έως τη βάση της κοινωνικής ιεραρχίας. Ωστόσο, όπως δείχνουν, ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει αυτό το ερώτημα η συγγραφέας και οι απαντήσεις που δίνει είναι εξαιρετικά προβληματικές αν όχι απολύτως λανθασμένες. Καταρχάς, με συστηματικό και εξαντλητικό τρόπο οι συγγραφείς δείχνουν ότι η Φεντερίτσι κάνει επιλογή των πηγών και των τεκμηρίων κατά βούληση ώστε να υποστηρίξει τις θέσεις της και παραλείπει συστηματικά να αντικρούσει τα στοιχεία που τις διαψεύδουν, όταν δεν τα αποκρύπτει ή δεν τα παραποιεί.

Βέβαια, αυτή η προσέγγιση συνάδει με το γεγονός ότι απορρίπτει συλλήβδην τον ορθολογισμό και την επιστήμη ως επίθεση στις προκαπιταλιστικές, θρησκευτικές και μαγικές πεποιθήσεις, οι οποίες παρουσιάζονται ως *de facto* πιο απελευθερωτικές, αποκρύπτοντας το γεγονός ότι συχνά οι ορθολογιστές φιλόσοφοι και επιστήμονες έρχονταν σε σύγκρουση με τη θρησκευτική εξουσία της εποχής τους, με αποτέλεσμα τον διωγμό πολλών από αυτούς, όπως του Γαλιλαίου και του Τζιορντάνο Μπρούνο (με τον τελευταίο να καταλήγει στην πυρά όπως οι μάγισσες). Η παραμικρή επιστημονική πρόοδος παρουσιάζεται ως επίταση

του κοινωνικού ελέγχου, ακόμα και όταν επρόκειτο για την απλή εκλαΐκευση της αστρονομικής γνώσης, ενώ αποκρύπτεται εντελώς η συμβολή επιστημόνων, φιλοσόφων και γιατρών εκείνης της περιόδου στον αγώνα εναντίον του κυνηγιού μαγισσών.⁴

Η εξιδανίκευση των προκαπιταλιστικών κοινωνιών δεν περιορίζεται, ωστόσο, μόνο στη σφαίρα των πεποιθήσεων. Παρά το γεγονός ότι σε κάποιο σημείο η Φεντερίτσι αναφέρει ότι δεν πρέπει «να εξιδανικεύουμε τη μεσαιωνική κοινότητα των υποτελών», το κάνει η ίδια λίγο παρακάτω βλέποντας σ' αυτήν ένα μοντέλο «πρωτόγονου κομμουνισμού», βάσει του οποίου θα ήταν δυνατό για την ανθρωπότητα να

4. Η ισοπεδωτική ταύτιση κάθε επιστημονικής προόδου με τον κοινωνικό έλεγχο παραπέμπει άμεσα στις ανοησίες που είναι διαδεδομένες μεταξύ των αρνητών της πανδημίας. Αντιγράφουμε ένα σχετικό απόσπασμα από την κριτική των Kindo και Darmangeat: «Ορισμένες φορές οι εξωκειμενικές προβολές αγγίζουν τα όρια της ιστορικής συνωμοσιολογίας. Για παράδειγμα, [...] η Σύλβια Φεντερίτσι “ξεσκεπάζει” τον Χομπς και τον Καρτέσιο με την αποκάλυψη ότι στην πραγματικότητα εργαζόνταν για το κράτος. Ακριβέστερα, “εικάζει” ότι αυτό ίσχυε: “Υπόβαθρο της νέας φιλοσοφίας υπήρξε μία τεραστίως εμβέλειας κρατική επιχείρηση να θεωρηθεί έγκλημα ό,τι μέχρι τότε οι φιλόσοφοι κατέτασσαν στην κατηγορία του ‘ανορθολογικού’ [...] Γι’ αυτό και στο αποκορύφωμα της Έποχής του Ορθού Λόγου –της εποχής του σκεπτικισμού και της συστηματικής αμφισβήτησης– έχουμε μια οργισμένη επίθεση ενάντια στο σώμα, επίθεση που υπέθαλπαν σθεναρά πολλοί από τους θιασώτες του νέου δόγματος”. Έτσι μαθαίνουμε ότι ο Χομπς και ο Καρτέσιος –οι ορθολογιστές φιλόσοφοι της νεότερης περιόδου– στην πραγματικότητα εξέφραζαν στα έργα τους το προϋπάρχον πολιτικό πρόγραμμα ενός αστικού κράτους που βρισκόταν ακόμη στα σκαριά, αλλά ήταν ήδη πλήρως συνειδητό, ενώ μέχρι τώρα ήταν κοινός τόπος ότι οι εν λόγω φιλόσοφοι *εναντιώνονταν*, στο όνομα του ορθολογισμού, στην κατεστημένη εξουσία της εποχής τους, δηλαδή στο κράτος που ήταν σύμμαχος της Εκκλησίας».

γλιτώσει από το καπιταλιστικό στάδιο της ανάπτυξής της. Αν ο σταλινικός μαρξισμός έβλεπε τον καπιταλισμό ως «πρόοδο στην ανθρώπινη ελευθερία», η Φεντερίτσι πέφτει στο αντίστροφο λάθος να βλέπει τις προκαπιταλιστικές σχέσεις ως «χαμένο παράδεισο».⁵ Έτσι, εξαφανίζεται ο χώρος και οι ορίζοντες που άνοιξαν οι ταξικοί και οι ευρύτεροι κοινωνικοί αγώνες στην πρώιμη νεότερη περίοδο μέσα από τους οποίους εγκαθιδρύθηκε και ο ίδιος ο καπιταλισμός. Ο καπιταλισμός δεν είναι καθεαυτός χειραφέτηση. Μέσα σε αυτόν όμως και στη βάση των ταξικών και κοινωνικών αγώνων μέσα από τους οποίους δημιουργήθηκε και αναπαράγεται έχουν εμφανιστεί και αναπτυχθεί οι όροι της μελλοντικής χειραφέτη-

5. Επιπλέον, η επιχειρηματολογία της πέφτει σε μια καθαρή λογική αντίφαση. Από τη μια μεριά υποστηρίζει ότι το κινήγι των μαγισών ήταν «μια τακτική περίφραξης, η οποία, κατά περίπτωση, μπορούσε να είναι περίφραξη γης, σωμαμάτων ή κοινωνικών σχέσεων». Λίγο παρακάτω όμως γράφει: «Στην προκαπιταλιστική Ευρώπη η υποτέλεια των γυναικών στους άνδρες αμβλυνόταν από το γεγονός ότι είχαν πρόσβαση στις κοινές γαίες και στην υπόλοιπη κοινοτική περιουσία, ενώ στο νέο καπιταλιστικό καθεστώς οι ίδιες οι γυναίκες έγιναν **κοινά αγαθά**». Όπως σωστά σχολιάζουν οι Kindo και Darmangeat: «οι γυναίκες μετατρέπονται [...] σε ένα πολύ οξύμωρο “περιφραγμένο κοινό αγαθό”. Αυτή η μάλλον χονδροειδής σύγχυση ανάμεσα στη δωρεάν παροχή και την κοινοκτημοσύνη έχει μόνο μια εξήγηση: την επιθυμία να γίνει πάση θυσία ένας παραλληλισμός ανάμεσα στους φράκτες των αγρών και τη μοίρα των γυναικών, ώστε μέσω της επίκλησης της φαντασίας να καλυφθούν τα άλματα της λογικής».

Μια άλλη τεράστια ανακρίβεια του βιβλίου της Φεντερίτσι είναι ότι παρουσιάζει μια εικόνα **διάρκους** χειροτέρευσης της θέσης των γυναικών μέσα στον καπιταλισμό. Παρότι η τελευταία φάση της μετάβασης από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό συνοδεύτηκε πράγματι από τη διαρκή επιδείνωση της θέσης των γυναικών στην Ευρώπη, αυτό έπαψε να ισχύει από τη βιομηχανική επανάσταση και μετά.

Αυτό εκφράζεται λ.χ. από την ίδια την ανάπτυξη και την επεξεργασία της θεωρητικοπρακτικής επαναστατικής κριτικής. Σε αυτό το σημείο μπορεί να ασκηθεί κριτική στους Kindo και Darmangeat για το γεγονός ότι βρίσκουν χειραφετητικές ιδιότητες στην ίδια την καπιταλιστική πρόοδο της βιομηχανίας και της τεχνολογίας, ανεξάρτητα από τους αγώνες για τον κομμουνιστικό μετασχηματισμό τους, αναπαράγοντας ένα ανιστορικό και τελεολογικό είδος ιστορικού υλισμού.

Μετά το κείμενο κριτικής στη Φεντερίτσι ακολουθεί **ένα κεφάλαιο, οι πρόλογοι και τα επίμετρα από την αυτοβιογραφία του Τζέιμς Καρ, *Bad*** που πρωτοεκδόθηκε το 1975 στη Νέα Υόρκη από τον εκδοτικό οίκο Herman Graf Associates. Αντί περιλήψης θα αντιγράψουμε ένα απόσπασμα από την εισαγωγή του Νταν Χάμερ, μέλους της φιλοκαταστασιακής αμερικανικής ομάδας Contradiction που έστησε την έκδοση, και ένα απόσπασμα από το επίμετρο των News from Everywhere και BM Blob (David και Stuart Wise) στη δεύτερη έκδοση του βιβλίου το 2002 από τις εκδόσεις AK Press/Nabat:

«Ο Τζέιμς Καρ άρχισε τον αγώνα πολύ μικρός και δεν τα παράτησε ποτέ. Ήταν ένα παιδί-θαύμα του εγκλήματος στους δρόμους των γκέτο του Λος Άντζελες και η μάλιστα μισής ντουζίνας οικοτροφείων και αναμορφωτηρίων. Στην εφηβεία του προχώρησε στις ένοπλες ληστείες και τα παράνομα στοιχήματα, αλλά η καριέρα του έληξε σύντομα μετά από τη σύλληψή του. Στη φυλακή αγωνίστηκε πιο σκληρά από ποτέ και έγινε ένας από τους πιο διαβόητους στασιαστές στο ταραγμένο σωφρονιστικό σύστημα της Καλιφόρνιας. Καθώς ήταν μαχητής και όχι ιεροκήρυκας, ο Τζέιμς Καρ αφηγείται την ιστορία της ζωής του με ένα ψυχρό πάθος που του επιτρέπει να ρίξει

άπλετο φως στις λεπτές πτυχές της καθημερινής ζωής στους δρόμους και τη φυλακή, αλλά χωρίς πολιτική πολεμική και ηθικο-λογικές καταγγελίες. Ο Τζίμι αποκαλύπτει τη φρίκη της ζωής στις φυλακές –φυλετικές ταραχές, δολοφονίες, ανεξήγητες και παράλογες τιμωρίες, διαφθορά των σωφρονιστικών υπαλλήλων, για να αναφέρουμε μόνο μερικές από της πλευρές της φρίκης– από τη σκοπιά ενός ατόμου που την ξεπέρασε. Ταυτόχρονα, μας δείχνει την τεράστια δύναμη, ακόμη και τη χαρά των καταδικασμένων ανθρώπων που αρνούνται να πεθάνουν, που επιβεβαιώνουν την ανθρώπινη υπόστασή τους μέσα από την εξέγερση».

«Το *Bad* είναι ένα ανάμεσα σε πολλά βιβλία που γράφτηκαν από κρατούμενους οι οποίοι ριζοσπαστικοποιήθηκαν από τις εμπειρίες τους στις αμερικανικές φυλακές. Ωστόσο, ξεχωρίζει από τα περισσότερα επειδή αποφεύγει να παρουσιάσει τον κρατούμενο ως παθητικό θύμα της κοινωνικής αδικίας – και επίσης αρνείται τον ρόλο του μάρτυρα που οι αριστεροί και οι φιλελεύθεροι προσπαθούν να επιβάλουν στους κατάδικους ως όχημα για τις δικές τους φαντασιώσεις και καριέρες (είτε ως κοινωνικοί λειτουργοί, είτε ως κοινωνιολόγοι, είτε ως πολιτικοί, είτε ως “επαγγελματίες επαναστάτες”). Απαλλαγμένος από όλους αυτούς τους περιορισμούς ο Τζέιμς Καρ μπόρεσε να αφηγηθεί την ιστορία του, με όλα τα μελανά της σημεία, χωρίς να τον απασχολεί τι θα μπορούσε ή δεν θα μπορούσε να αποξενώσει τους φιλελεύθερους/αριστερούς υποστηρικτές. [...] Ο Καρ βγήκε από τη φυλακή και μπήκε στο περιβάλλον των Πανθήρων έχοντας αυτόματα κύρος [...] Όμως γρήγορα απογοητεύτηκε από τη μάτσο πόζα και την ιεραρχική λατρεία της ηγεσίας καθώς και από το ρεφορμιστικό κοινωνικό και πολιτικό τους πρόγραμμα, συνειδητοποιώντας ότι όλα

αυτά αποτελούσαν εμπόδιο στην επανάσταση που επιθυμούσε. Στα συμπεράσματα του βιβλίου καταδεικνύει πως η “ιδεολογία του αντάρτικου”, που σταδιακά κυριάρχησε στο κόμμα (“η καθαρά στρατιωτική επιβολή των σχέσεων εξουσίας”), είναι εν τέλει αυτοκτονική και μάταιη τόσο μέσα όσο και έξω από τη φυλακή και κατηγορεί εν μέρει την αριστερά για τον ρόλο της στην προώθηση αυτής της “ψευδούς συνείδησης” σε ριζοσπάστες κατάδικους και πρώην κατάδικους. Συγκεκριμένα αναφέρεται στη δολοφονία του Τζορτζ Τζάκσον και στη σφαγή στις φυλακές της Άττικα το 1971 ως παραδείγματα των πρακτικών συνεπειών αυτής της ιδεολογίας. Όπως γράφει: “η ιδεολογία του αντάρτικου ανάγει όλα τα ζητήματα της επανάστασης σε ποσοτικά προβλήματα στρατιωτικής ισχύος. Τίποτα δεν θα μπορούσε να είναι πιο καταστροφικό, ακόμα και έξω από τη φυλακή”».

Από τις ΗΠΑ και τα ζητήματα που τέθηκαν εντός του κινήματος των μαύρων και του κινήματος των φυλακών μετακινούμαστε στην Αφρική με το κείμενο του Louis Chude-Sokei, «**Αόρατο μήνυμα του μαγνητικού juju:**⁶ **Σχετικά με το αφρικανικό κυβερνοέγκλημα**», το οποίο δημοσιεύτηκε αρχικά στις 24 Οκτωβρίου του 2010 στο ηλεκτρονικό περιοδικό thefanzine.com και το οποίο μετέφρασε η Μαρία Φραγκάκη. Ο Chude-Sokei είναι αμερικανός πανεπιστημιακός με καταγωγή από τη Νιγηρία και τη Τζαμάικα και διευθυντής του ιστορικού περιοδικού μαύρων σπουδών, *The Black Scholar*. Το κείμενο του Chude-Sokei που επιλέξαμε να συμπεριλάβουμε έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς παρουσιάζει το

6. Το Juju είναι ένα πνευματιστικό σύστημα θρησκευτικής πίστης που περιλαμβάνει αντικείμενα όπως φυλαχτά και ξόρκια, τα οποία χρησιμοποιούνται στις θρησκευτικές πρακτικές της Δυτικής Αφρικής, ιδίως στην Γκάνα, τη Νιγηρία και το Καμερούν.

εν πολλοίς άγνωστο στην Ελλάδα γεωγραφικό, κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο των διαβόητων ηλεκτρονικών απατών μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τα οποία υπόσχονται τη μεταφορά αμύθητων χρηματικών ποσών από σημαίνοντα πρόσωπα που έχουν βρεθεί σε δύσκολη θέση και ζητούν τη βοήθεια του παραλήπτη. Οι απάτες αυτές προέρχονται κατά κύριο λόγο από τη Νιγηρία και γι' αυτό ονομάστηκαν απάτες 419, που είναι ο αριθμός του αντίστοιχου άρθρου του νιγηριανού ποινικού κώδικα. Είναι πραγματικά εκπληκτικό το γεγονός ότι ένα κομμάτι του «πλεονάζοντος» προλεταριάτου που δεν έχει περάσει από ανάλογη τυπική εκπαίδευση και το οποίο ζει σε μια χώρα χωρίς σταθερό ηλεκτρικό ρεύμα και τρεχούμενο νερό βρήκε διέξοδο επιβίωσης στην οικονομία του ηλεκτρονικού εγκλήματος.

Ωστόσο, όπως σημειώνει ο συγγραφέας σε διάφορα σημεία του άρθρου, η εν λόγω συμπεριφορά δεν έχει κάποιο ριζοσπαστικό περιεχόμενο, παρότι συχνά συντελείται μια ανατροπή των αποικιακών ρόλων, με τους πλούσιους λευκούς να πέφτουν στον ρόλο του θύματος: «Αυτές οι απάτες είναι πλέον αρκετά παλιές και αρκετά κερδοφόρες, ώστε τα yahoo boys [τα μέλη των εν λόγω κυκλωμάτων] να αποτελούν σχεδόν μια πραγματική τάξη στη Νιγηρία. Τα αυτοκίνητα, τα ρούχα, τα πάρτι, η κουλτούρα των διασημοτήτων, τα περιοδικά, τα νυχτερινά κέντρα – ορισμένοι από αυτούς έχουν καταφέρει να κατακτήσουν ακόμη και εξέχουσες νόμιμες θέσεις και μάλιστα σε τράπεζες». «Τα yahoo boys, ωστόσο, είναι περισσότερο φονταμενταλιστές της ελεύθερης αγοράς παρά θρησκευτικοί φονταμενταλιστές. Αντί να προσκυνούν τη Μέκκα, είναι πιο πιθανό να προσεύχονται στο Σιάτλ, όπου κατοικοεδρεύει ο Μπιλ Γκέιτς και η Microsoft». Οι περισσότεροι βέβαια από

όσους εμπλέκονται παραμένουν προλετάριοι του κεφαλαίου του εγκλήματος: «όπως και οι περισσότεροι κακοποιοί, γκάνγκστερ, rude-boys, bad-johns του Τρινιντάντ και tsotsis της Νότιας Αφρικής, τα yahoo boys βρίσκονται στην πραγματικότητα στην κατώτερη βαθμίδα της πυραμίδας. [...] Σχεδόν κανένας από αυτούς δεν έχει καν υπολογιστή. Αυτοί που οδηγούν τζιπ τύπου χάμερ στους χωμάτινους και ελάχιστα ασφαλτοστρωμένους δρόμους του Λάγος και παίζουν εκκωφαντικά στο στέρεο D'banj, P-Square, Olu Maintain ή R. Kelly, είναι είτε πολύ τυχεροί είτε βρίσκονται πολύ ψηλά στην πυραμίδα για να επισκέπτονται ίντερνετ καφέ με κίνδυνο να πέσουν πάνω σε κάποια τυχαία επιδρομή [των αρχών] [...] Τα αληθινά yahoo boys είναι μόλις μερικά σκαλιά πάνω από τα "αγόρια της γειτονιάς" που παραμονεύουν στο Λάγος σε αναζήτηση οποιασδήποτε ευκαιρίας να βγάλουν μερικά χρήματα. Είναι αυτοί που βρίσκονται στις επάλξεις. Περνούν ώρες ολόκληρες από το πρωί μέχρι το βράδυ αλιεύοντας παρανόμως προσωπικά δεδομένα με ειδικά προγράμματα εξόρυξης email, στέλνοντας χιλιάδες emails την ημέρα και περιμένοντας εκείνο το μοναδικό "χτύπημα" που μπορεί να κοστίσει στο θύμα μερικά δολάρια, λίρες ή γιεν, αλλά που είναι αρκετό για να τη βγάλουν για εβδομάδες».

Οπωσδήποτε, συμφωνούμε με τον συγγραφέα ότι είναι αδύνατο κανείς να αγνοήσει το γεγονός ότι ο φτωχός προλεταριακός πληθυσμός παλιών αποικιών τόσο στη Νιγηρία, όσο και παλιότερα στην Καραϊβική: «θα χρησιμοποιούσε τα ψηφιακά και ηλεκτρονικά μέσα για να πλάσει τους δικούς του μύθους απελευθέρωσης, μνήμης και επιθυμίας και να στήσει μια δική του νόμιμη βιομηχανία κουλτούρας». Αποτελεί ωστόσο για εμάς αντικείμενο κριτικής η υποστήριξη μιας **πραγματικά αυτοδύναμης ανάπτυξης** της Αφρικής μέσα από την οποία ο αφρικα-

νικός πληθυσμός θα αποτίνασσε οριστικά τα δεσμά της αποικιοκρατίας. Πρόκειται άλλωστε για μια θέση που αναπαράγει την ιδεολογία των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων του τρίτου κόσμου, τα οποία όταν επικράτησαν επέβαλλαν αναπτυξιακές δικτατορίες/καθεστώτα πρωταρχικής συσσώρευσης και προώθησαν την προλεταριοποίηση των ντόπιων πληθυσμών και τη διάλυση των προκαπιταλιστικών αγροτικών κοινοτήτων, εκφράζοντας τα συμφέροντα μερίδας των ντόπιων ελίτ. Το γεγονός ότι η πολυπόθητη καπιταλιστική ανάπτυξη δεν ήρθε ήταν σαφέστατα αποτέλεσμα της αποικιοκρατικής ιστορίας και της υπανάπτυξης. Ταυτόχρονα όμως εκφράζει και τον αναγκαστικά ανισόμετρο χαρακτήρα της παγκόσμιας καπιταλιστικής συσσώρευσης που εκδηλώνεται στην ιστορικά μεταβαλλόμενη ιεραρχία των καπιταλιστικών κρατών. Η διαφορετική εξέλιξη των πραγμάτων σε χώρες της Ασίας όπως το Βιετνάμ και η Κίνα δεν αποτέλεσε σε καμία περίπτωση πραγμάτωση των ελπίδων για αληθινή απελευθέρωση των προλετάρων και των φτωχών αγροτών που συμμετείχαν στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα του λεγόμενου τρίτου κόσμου.

Στη συνέχεια ακολουθεί το κείμενο των πρώην μελών του γαλλικού κομμουνιστικού περιοδικού *La Banquise*, Ζιλ Ντωβέ, Ζαν-Πιερ Καρασό, D. Martineau και J.H. με τίτλο «Οι X-Fileers». Ο τίτλος του κειμένου παραπέμπει χιουμοριστικά στην τηλεοπτική σειρά *X-Files* στην οποία πρωταγωνιστούν πράκτορες του FBI οι οποίοι παρακολουθούν τους εξωγήινους και όσους έρχονται σε επαφή μαζί τους. Με αφορμή τις ψευδείς κατηγορίες που δέχτηκε το περιοδικό *La Banquise* περί άρνησης του Ολοκαυτώματος, παρά το γεγονός ότι αυτό δημιουργήθηκε ακριβώς λόγω της ρήξης των μελών του με τους πρώην συντρόφους

τους που κινήθηκαν προς τον αρνητισμό, το κείμενο αποτελεί μια πολύ εύστοχη κριτική της *πολιτικής της καταγγελίας* και της συνδεδεμένης με αυτήν πρακτορολογίας και συνωμοσιολογίας, που αποτελούσε στο παρελθόν ψωμοτύρι για τους σταλινικούς που έβγαζαν στη φόρα τα υποτιθέμενα «άπλυτα» των αντιπάλων τους. Τηρουμένων των αναλογιών, το ίδιο πράγμα συμβαίνει συχνά και σήμερα από τους κάθε λογής ηθικολόγους της πολιτικής. Όπως γράφουν οι συγγραφείς στην κατακλείδα του κειμένου: «Ο χειρότερος ειδικός είναι αυτός που έχει εξειδίκευση στα μυστικά. [...] Η θεωρία συνωμοσίας ξεκινάει από τη βάση ότι όλα κρύβουν το αντίθετό τους. Θεωρεί ότι υπάρχει μια ψεύτικη αλήθεια και κάποιοι που την παράγουν. Ανίκανη να κατανοήσει τη βάση αυτής της κοινωνίας –το ότι δουλεύουμε, αγοράζουμε, πουλάμε, πηγαίνουμε εκεί που μας λείει ο κρατικός αξιωματούχος– ξεθάβει το ντοκουμέντο που υποτίθεται ότι αποδεικνύει την απληστία του αφεντικού, τη διαφθορά του δημάρχου, το σκοτεινό παρελθόν του πολιτικού, την ανήθικη σεξουαλική ζωή του δισεκατομμυριούχου, και φυσικά μερικά μυστικά κονδύλια. Είτε αποκαλύπτει τους “πραγματικούς” αφέντες του κόσμου είτε τη μαφία, είτε το χρυσάφι της Μόσχας είτε την Τριμερή Επιτροπή, είτε τη θρησκευτική σχέση του Sun Myung Moon είτε το Opus Dei, είτε τους πράκτορες της Μοσάντ είτε τους πληροφοριοδότες της Στάζι, αυτή η οπτική συσσωρεύει κατακερματισμένα γεγονότα. [...] Όταν το μυαλό πιστεύει σε απόκρυφες δυνάμεις, βραχυκυκλώνει. Εδώ και διακόσια χρόνια υπάρχει μια κοινή αντιδραστική θέση (που υιοθετείται, μεταξύ άλλων, από τον φασισμό) η οποία αναπαριστά μια κοινωνία που είναι σάπια αλλά εξακολουθεί να βασίζεται σε υγιή θεμέλια, και η οποία θέτει ως στόχο να χωρίσει την ήρα από το στάρι μέσα από την αποκάλυψη

ολέθριων υπόγειων δυνάμεων. Η πολιτική ως καταγγελία προϋποθέτει μια πεφωτισμένη ελίτ ικανή να προειδοποιεί τον μέσο παραπλανημένο θνητό για εκείνους που θα τον διαφθείρουν. [...] Η διαφορά ανάμεσα σε αυτούς που μας καταγγέλλουν και εμάς: εμείς δεν κρατάμε φακέλους για αυτούς».

Η θεωρητική ύλη του τεύχους κλείνει με το κείμενο του Jacob Blumenfeld, «**Ο,τι υπάρχει είναι για μένα μηδέν: Στίρνερ, Μαρξ, κομμουνισμός**» το οποίο μετέφρασε το εγχείρημα *cognort*. Παρόλο που το κείμενο αποτελεί τμήμα του βιβλίου του συγγραφέα με θέμα την σκέψη του Στίρνερ, πιστεύουμε ότι μπορεί να σταθεί αυτοτελώς. Το δημοσιεύουμε καθώς θεωρούμε ότι συμβάλλει σε μια θεώρηση που συνήθως μένει εκτός οπτικού πεδίου στις προσπάθειες τάσεων του ανταγωνιστικού κινήματος να κατανοήσουν τι κάνουν, σε τι αποβλέπουν, και πώς σχετίζονται με αυτό που κάνουν και με αυτό στο οποίο αποβλέπουν.

Συνήθως το ιδιωτικό/κοινωνικό, έτσι όπως διαμορφώνεται ως δίπολο ή και ως φάσμα εντός των κοινωνιών στις οποίες δεσπόζουν οι καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής, αφορά δύο άκρα δυνατοτήτων οργάνωσης της ανθρώπινης συνύπαρξης, όπου ο μεν όρος «ιδιωτικό» σημαίνει καπιταλιστικό και άρα κάτι το απορριπτέο, ο δε όρος «κοινωνικό» σηματοδοτεί κάτι που δείχνει πέραν του κεφαλαίου. Όμως και μόνο η αναφορά στη μαρξική θέση σύμφωνα με την οποία επί του παρόντος το χρήμα αποτελεί την πραγματική κοινότητα, αρκεί για να τεθεί υπό αμφισβήτηση το παραπάνω σχήμα, και να ενταχθεί στους τρόπους με τους οποίους επανεμφανίζεται μια αναγκαία παραναγνώριση της καπιταλιστικής μορφής: αντίθεση ανάμεσα σε κοινωνικοποιημένη βιομηχανική παραγωγή και ιδιωτική ιδιοποίηση του πλούτου, αναρχία της αγοράς και δεσποτισμός της βιομηχανίας,

άτομο και κοινωνία, ιδιωτική πρωτοβουλία και κοινωνική συνείδηση, ατομικό δικαίωμα και κοινό καλό.

Αυτό που αποπειράται να δείξει ο Blumenfeld μέσα από μια επανερμηνεία του στιρνερικού έργου υπό το πρίσμα της μαρξιστικής κριτικής είναι ότι η οπτική της ανθρώπινης κοινότητας δεν προσανατολίζεται εντός αντιθέσεων όπως οι παραπάνω, ούτε μπορεί να αναχθεί σε μια επανεμφάνιση του στρεβλού ερωτήματος *Gesellschaft* ή *Gemeinschaft*, αλλά απεναντίας συνίσταται ακριβώς στην ανατροπή των ιστορικών όρων βάσει της οποίας αντιθέσεις όπως αυτές που αναφέραμε παραπάνω όχι απλώς δεν θα έχουν νόημα αλλά ούτε καν δυνατότητα ιστορικής ύπαρξης.

Το τεύχος ολοκληρώνεται με το ποίημα που μας έστειλε ο σύντροφος Τηλέμαχος Δουφεξής-Αντωνόπουλος, **Θανατογραφία 72: Θνήσκοντος Αργοναύτη**.

Αθήνα, 12 Νοεμβρίου 2021

Η συντακτική ομάδα

* Οι εικόνες στο εμπροσθόφυλλο και το οπισθόφυλλο αποτελούν ασπρόμαυρες εκδοχές δύο έργων του πολωνού κομμουνιστή ζωγράφου Stanislaw Osostowic. Το έργο στο εμπροσθόφυλλο έχει τίτλο: «Διαδήλωση» και φτιάχτηκε μεταξύ 1932 και 1933. Το έργο στο οπισθόφυλλο έχει τίτλο «Ταραχές στους δρόμους II» και φτιάχτηκε μεταξύ 1932 και 1934. Και στα δύο έργα απεικονίζεται μέσω της χρωματικής αντίθεσης η σύγκρουση ανάμεσα στους κομμουνιστές, από τη μια μεριά, και τους εθνικιστές και τους φασίστες, από την άλλη.